

Werk

Titel: Copiosissima Evangeliorum Dominicalium Expositio

Autor: Bakius, Reinhardus

Verlag: Lungius; Schmidius

Ort: Lübeck; Schleusingae

Jahr: 1640

Kollektion: VD17-nova

Werk Id: PPN616188471

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN616188471> | LOG_0020

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=616188471>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

num tuam & absterge omnes sordes nostras, remitte nobis omnia nostra peccata propter misericordiam tuam, mitiga in hac vita omnes calamitates & miseras tam publicas quam privatas, ne projicias nos in tenebras exteriores cum Iudeis incredulis, sed da nobis locum in mensa regni tui, in qua Abraham, Isaac & Iacob, & multi alii electi tui accumbunt, ut pro omnibus beneficiis tuis tibi gratias agere & te in omni aeternitate celebrare possimus, qui cum P. & S. S. vivis & regnas Deus benedictus, per omnia Secula seculorum, Amen.

Dominica IV. post Epiphanian.

Evangelium, Matth. 8.

Hic cum esset ingressus navim, secuti sunt eum Discipuli sui. Et ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut navis operiretur à fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accedentes Discipuli excitarunt illum, dicentes: Domine serua nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi estis, exigua prae diti fiducia? Tunc excitatus increpavit ventos & mare. Et facta est tranquillitas magna. Homines vero admirabantur, dicentes: Qualis est hic? quia venti quoque & mare obediunt illi.

Sex. 2. v. 19. ubi Jehova altissimus promittit, quod Ecclesiam N. T. desponsare sibi velit in justitia & iudicio, in misericordia & miserationibus, &c. ibi versu 16. hæc præmittit verba: Et erit in die illa, inquit Dominus, vocabit

Dei filium, de quo regius Poeta & Propheta: *Tu dominaris superbia maris & tumultus fluctuum ejus mitigas*, Plal. 89. v. 10. Tandem Agricultura etiam suos olim sub Gentilismo *Baalim*, Deos, Deasq; habuit, *Osfridem* scilicet aut *Cererem*, de qua Virgil.

Prima Ceres unco terram dimovit aratro,

Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris.

Sed in proximo Evangelio percipiemus Christum Servatorem fidelissimè præesse, non modo Ecclesiæ suæ, quæ *πεδερνον τῆς ἡς*, 1. Cor. 3. v. 9. Sed etiam *agricultura nostræ*, quam circa præsens anni tempus non *Ceres*, sed Christus Dei filius larga sua benedictione ita præparat, ut non modo semina jam recipiat, sed & suo tempore, ceu grata & foecunda mater, cum scenore reddat semina ferentibus & panem comedentibus, Esa. 55. v. 10. Usq; adeo jucundis hujus temporis Evangelii pulchrè conveniunt verba cœlestis Sponsi dicentis: *Et erit in die illa, quod vocabitur me Sponsa mea vir meus, nec ultra me vocabit Baalim, auferam enim nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ulterius nominis eorum.* ¶ Vel assumas dictum Sap. 14. v. 2. ubi cœlestis sapientia, de navigio verba faciens, ita loquitur: *Cupiditas acquirendi illud (navis lignum) extogitavit, & Artifex sapientiâ fabricavit suâ, Tua autem, Pater, providentia gubernat, quoniam das in mari viam & inter fluctus semitam firmissimam, &c.* Distinguit hîc cœlestis sapientia opus hominum, ab opere Dei nostri gloriosi, Navem fabricari & ad augendam rem familiarem eâ uti homines quidem possunt, at ritè eam gubernare & inter fluctus etiam furentes semitam rati firmam dare, hoc solius Dei est, id quod scriptura multiplici exemplo satis superq; demonstrat. Scimus equidem *Noæ* artifices extruxisse arcam, & confecisse primam illam navim satis aptè, sed, *Opater cœlestis*, tua providentia, gubernavit illud lignum; tua providentia dedit illi, inter fluctus etiam sævissimos, viam firmissimam, tua providentia ut ostium dolati illius ligni clausit, ita clausum mansit per annum integrum, & in summis illis cataclysmi periculis servatus est *Noæ* eum animabus octo, novit enim Dominus pios de tentatione eripere, 2. Pet. 2. v. 5. & 9. Scimus equidem *Tochebed* matrem *Mosis* naviculam vel fiscellam scirpeam satis artificiosè fabricasse, impositoq; filiolo suo unico ac unicè dilecto in ripæ caretto eam collocasse: sed, *Opater cœlestis*, tua providentia illam etiam naviculam gubernavit; tua providentia tutam illi semitam inter fluctus dedit; tua fecit providentia, ut vili vasculo

servare

servaretur felicissimum illud divinæ misericordiæ vasculum, Exod. 2. v. 3. & seqq. Scimus equidem *Salomonis* artifices magno multoque labore parasse & ornasse classem illam regiam, Tharsin usq; excurrentem: sed *δ pater celestis*, tua providentia hoc etiam gubernavit lignum; tua providentia semitam illi inter fluctus dedit firmissimam; tua providentia post triennium integrum classem illam salvam reduxit, instructam auro, argento, elephantorum dentibus, nec non simiis & pavonibus, 1. Reg. 10. v. 22. Scimus equidem satis studiosè fuisse paratam illam navim, quam *Ionas*, ut Domini faciem fugeret, est ingressus: Sed, *δ pater celestis*, vel millies contractum illud etiam lignum esset, nisi tua providentia duxisset navigantes, eisq; in mediis fluctibus tutam dedisset semitam, quoad puniretur is, qui homines sequebatur, Domini mandata recusans, Jon. 1. Scimus equidem satis forte & munitum fuisse navigium illud *Alexandrinum*, quod Paulus, unà cum aliis multis, ingressus est, Italiam petens: Sed, *δ pater celestis*, tua providentia hoc etiam lignum gubernavit, tua providentia semitam ei inter fluctus dedit tutissimam, licet enim puppis vi undarum solvatur, *present emq; viris intentent omnia mortem*, prora tamen immobilis manebat, & servabantur 276. viri, Act. 27. v. 37. Tandem, artificis prudentiâ etiam exstructa est *illa navis*, quam hodie Christus Servator unà cum discipulis suis est ingressus: At, tua *Pater* providentia felix illud lignum gubernat, dat ei in mari viam & inter fluctus semitam firmissimam, hinc licet omnia conclamata videantur & desperata, ad solum tamen Christi evigilantis nutum barbarum illud elementum quiescit, silent venti, cessant fluctus & omnes illum mirantur, cui promptè obediunt pontus & æther. ¶ Vel assume dictum Syr. c. 27. v. 6. *Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis*. Equidem corda hominum aliàs sunt impervestigabilia, Jerem. 17. attamen exardescente tribulationum furno, multorum sanè cogitationes revelantur, dicente Simeone, Luc. 2. & novimus ex Scriptura tempore tribulationis in aliquibus esse repertam (1.) *βεβαιότητα*, fidem firmissimam, qualis fuit Stephani, qui sub medio etiam lapidum imbre dicitur fuisse plenus fidei & virtutum, Act. 6. v. 8. In aliquibus tempore tribulationis repertam novimus (2.) *ὀλιγοπισίαν* fidem admodum infirmam, quo pertinent Regulus Capernaiticus, Joh. 4. *pater lunatici*, Mar. 9. Martha, Johan. 11. In aliis verò tribulationis tempore repertam legimus (3.) *ἀπισίαν* & *δοσασίαν*, sicut Christus de Tempora-

Exord. 3.

rariis dicit, quod aliquandiu quidem credant, tempore autem afflictionis deficiant, Luc. 8. Matth. 13. Usque adeo verum est illud Syracidis: *Vasa figuli probat furax & homines, justos probatio tribulationis. Cum exurimur persecutionis ardore, tunc probamur de fidei tenore*, Tertull. de fuga in persec. p. 450. Scilicet ut *fulvum spectatur in ignibus aurum, tempore sic durus est inspicenda fides*. Hæc ita esse satis superq; hodiernum Evangel. probat. *Vt enim aves ad tempus pullos suos nutriunt absq; ullo eorum labore, at ubi pennis aptos eos viderint, ad volatum eductos exercent, nonnunquam etiam deserviunt, quò virtutis volitandi experimentum capiant*: Sic Christus Dominus cum suos discipulos multa de fide docuisset, nunc tanquam doctrinæ rationem velit repositere, illis assumtis navigat, dormit, spe ac timore eos tener suspensos, & ita *Mare in tempestum in ELDEI STADIVM* Apollolis parat, Basil. Orat. 22. in quo examine licet Servator Θελαοπισταν & fidem firmam non inveniat, nec tamen ἀπιστιαν videt aut ἀπεισιαν, sed ὀλιγοπιστιαν saltem invenit, quam merito quidem reprehendit, miranda tamen lenitate tolerat, & insigni miraculo excellenter confirmat, &c.

Cum ingressus esset, ¶ Tempus hujus navigationis neq; ex Matthæo neq; ex Luca accuratè potest colligi, ut qui anxie hic non laborarunt, quid prius esset, quidve posterius, ideo Lucas in genere dicit: *Factum est quadam die*, Marcus autem c. 4. solus notat fuisse *vesperam diei*, ejus scilicet, quo Christus similia de semine, de grano sinapiis, &c. sermone satis prolixo proposuerat. Incidit illa dies, computante Buntingio, in mensẽ Junium, anni ætatis Christi 32. inchoati verò Ministerii ejusdem 2. & putatur fuisse *dies Dominica*, quia Lucas quando c. 8. v. 22. dicit: *Factum est ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν*, tunc non indefinite *una vel quadam*, sed *dies septimana prima* intelligenda est, sicut passim in historia Evangelica per *πρῶτην* vel *τῶν ἡμερῶν* vel *τῶν σαββάτων* primus hebdomados dies notatur, Marc. 16. v. 2. Luc. 24. v. 1. Joh. 20. v. 1. & 19. Chemn.

*Nobilitas diei
Dominica:*

Harm. cap. 64. p. 400. ¶ Notetur hic, I. Christum miracula quidem edidisse, ut plurimum die *Sabbati*, docendo autem ipsum insumisse potissimum *diem septimana primam*, quæ Sabbato proxima erat & hodie *Dominica* dicitur (hanc enim diem in nostro Textu concionando jam totum transegit, & circa vesperam demum navim conscendit) Factum hoc est in præludium, quod Sabbatum Judaicum paulò post in diem Christianorum *Domicum* esset convertendum, Apocal. 1. v. 10. *Es-
spite numehr bald vnser der Christen Sonntag dem Sabbath der Juden
vorges*

vorgezogen werden/ weil an Christi Predigten vielmehr gelegen war/ als an des Herrn Wunderwerken. Et sanè quis dignitatem ac præstantiam diei Dominicæ satis de prædicare poterit? hoc die mundus creditur conditus: hoc die siccis pedibus mare rubrum Israelitæ pertransierunt: hoc die Manna primum de cælo pluit: hoc die Christus dicitur natus: hoc die stella Magis apparuit: hoc die baptizatus Christus: hoc die 5. panibus paucisque pisciculis 5000. hominum saturati: hoc die surrexit Christus: hoc die januis clausis apparuit discipulis: imò dies Dominica Chryostomo dicitur: *Dies regalis, dies panis, dies lucis, Regina & Princeps omnium dierum*, Pelarg. in Damasc. l. 4. c. 24. p. 236. Ideoque quemadmodum Christus concionatus est ut plurimum die septimæ primâ, hoc est, *Dominicâ*, Also sol auch vnser einige Sontags Arbeit seyn/ zur Kirchen gehen/ Predigt hören/ vnd der Hochwürdtigen Sacramenten Uns gebrauchen / hoc pacto debito dies Dominica honore afficitur.

¶ II. Notetur, excellentes Christi conciones ut plurimum mox insequi miracula, quemadmodum hîc concionem Christi parabolicam geminum sequitur miraculum, unum in mari & alterum in terra apud Gadarenorum obsessos editum Matth. 8. sicut nuper etiam percepimus, finita Domini concione montana & leprosum, & paralyticum Centurionis seruum, esse curatos, causæ, cur hoc factum, aliquot ibi enarratæ sunt, & addi possunt sequentes, ut scilicet (1.) doctrina præmissa signis illis confirmaretur, ut (2.) illorum quæ in concionibus proposita praxis atque usus monstraretur, ut (3.) Christi probaretur divinitas, cuius *γνωρισματα* sunt, non tam conciones, quàm miraculosæ operationes, Johan. 5. v. 36. 3. v. 2. Ut (4.) probaretur veritas Messia, cui signa Prophetæ tribuerant, Esa. 35. v. 5. hinc discipulos Baptistæ Dominus remittit ad miracula, Matth. 11. & Ministri Pharisaorum ad miracula similiter provocant, Joh. 7. v. 31. Ut (5.) innueretur non spiritualia tantum sed & corporalia à Christo conferri nobis beneficia, hinc animabus concione aliqua insigni saturatis, corpus etiam vel pane, vel piscibus, vel sanitate replevit, &c.

¶ III. Notetur, insigni tempestate hîc obrutos esse illos, qui devotè Christum audiverunt ad seram usque vesperam concionantem, quid ergò de illis fiet, qui concionibus sacris, vel rarò vel nunquam interfunt? Si tales in severiorem aliquam calamitatum tempestatem inciderint, quomodo eluctabuntur? *Der heilige liebe Gottesdienst bringet sein Creutz mit sich.* Sic audita concione

*Verus DEUS est
tuis non est sine
cruce.*

publicā tempeſtas imminet Apoſtoliſ : Sic Maria & Joſeph, finito paſchatos devotè celebrati feſto, Chriſtum amittunt, Luc. 2. Sic apud nos Magdeburgi ingens exoriebatur incendium ipſo die Dominico, à Seruatoris *Miſericordia* ſic dicto, & quidem concionum vespertinarum tempore, A. C. 1613. *Ey ſagen die Welſtinder/gehets beyhm Gottesdienſt ſo zu / ſo diene Gott ein ander / ſo ich noch viel Creuz vnd Verfolgung dabey leiden/verùm aliter fieri non poteſt, ut aſſiduam juventutis Scholaſticæ inſtitutionem practicum aliquod examen meritò ſubſequitur, ſic etiā in Schola Spiritus Sancti quid tandem non tentatus vel ſcit vel ſciuit unquam? Syr. 34. verſ. 10.*

Aſcendit in naviculam.] Locus miraculi ſecundum Lucam fuit *mare Galilæa*, diſtans Hieroſolymis milliariſ 11. ſeptentrionem verſus ita, ut ejus *longitudo* ad 3. milliaria, *latitudo* verò ad unum ſeſe extenderet. Dicitur aliàs: *Lacus Genezareth* à regionis adjacentis fertilitate; *Lacus Cinereth* à triangulari forma, vel à ſonitu aquarum, *Cytharam* quaſi repræſentante, *Harſſen See*; ut & *mare Tyberiadis*, ab urbe in ripa hujus lacus ſita inſigniori. Aliàs notum eſt Chriſtum huic mari ſicco pede inambuläſſe ad 30. Stadia [*faſt eine Teuſche Meil*] Johan. 6. v. 14. notum eſt diſcipulos in hoc lacu, ad Chriſti mandatum, magnam concluſiſſe piſcium copiam, Luc. 5. Johan. 21. notum in hoc mari Petrum, etiā abſque reti cepiſſe piſcem, ex cujus ore Staterem depromſit, Matth. 17. v. 27. Imò vel in perſecutionibus, vel in nimio auditorum concurſu, vel in devotiſſimis etiā meditationibus triplex quaſi *ἀόλον* Chriſtus habuit, MARE, ſcilicet, MONTES & DESERTUM. Licet autem ſicco pede hoc mare, ut ante, ſic etiā hac vice tranſire potuiſſet, noluit tamen, ſed naſtus eſt τὸ πλοῖον, antiqua verſio ponit diminutivum *Naviculam*, & videtur conſentire. Marcus dicens, illas naſes quaſ Chriſtum ſecutaſ, fuiſſe *πλοῖα Navigiola*. Hæc itaque navis procul dubio ſatis exigua fuit, ein *Schiſſlein*/ ein *Maach*/ ein *Râhnlein*/ ein *Gündelein*/ vel ad trajectionis vel ad piſcationis uſum ibi præſens. Chemnitius Harmon. part. 3. pag. 414. putat fuiſſe *naviculam Petri* quam ad tempus ille reliquerat, Matth. 4. v. 20. & quia rariſſimè eā utebatur, hiabat, & à ventis ferè videbatur concuſſa. Eā igitur CHRISſTUS utitur, ut [1.] humilitatem nobis commendet; ut [2.] miraculum amplifitet, ſiquidem tam exiguum navigiolum in tam magna tempeſtate non ſubmergitur; ut [3.] Eccleſiæ ſtatum delineet, Fi-
lii hu-

hii hujus seculi navibus quasi onerariis vehuntur, sed Ecclesia non ita, *navis piscatoria est, grex pusillus est, Luc. 12. populus contemptus est, Soph. 3. mulier calamitosa est, Esa. 54. imò lampas contempta est, Job. 12. v. 4. ut jam videbimus.* ¶ *Observa enim hîc & Maris & Navis typum, de quo re- cte versiculi:*

Mundus ut est Pelagus, sic est Ecclesia navis

Fluctuat, æstunquam mergitur illa navis.

Utique Mare I. typus est MUNDI hujus immundi, qui ad modum ma- ris fœtet & tumet, falsum & instabile est. Fœtet per luxuriam; tumet per su- perbiã; falsum est per amaritudinem; instabile est per vanitatem, & sicut in mari majores pisces glutunt minores, sic in hoc seculo fortiores devorant debilio- res. Ardens. II. Quatuor equidem navigia sunt, quibus Ecclesia pulchrè depicta, ut (1.) *Arca Noæ*, ad cujus similitudinem Ecclesiæ no- cere queunt nec hæreseon procellæ, nec tentationum venti, nec perse- cutionum fluctus, quia Dominus januam clausit, Gen. 7. *Fiscella* (2.) *Mosis scirpea*, ad cujus similitudinem Ecclesia secuta est ab infernali illo *Pharaone*, Exod. 2. *Classis* (3.) *Salomonis*, quæ vehit & continet non modo Christianos bonos aureos & argenteos, sed & hypocritas *simiis* & *pavonibus* similes, 1. Reg. 10. Et tandem (4.) *fracta Pauli Cymba*, ad cujus similitudinem tota nunquam Ecclesia solvitur, sed *pars postica*, & in illa qui pœnitentiam ad mortis usque *puppim* differunt, hi ut pluri- mùm pereunt, *prora* autem stat immota cum animabus credentium om- nibus, &c. Act. 27. Attamen hodierna Christi navis merisa qui- dem, sed tamen non submersa, tam accuratè Ecclesiam depingit, ut me- ritò dicatur:

Mergitur interdum, sed non submergitur unquam

Salvificum Christi servans Ecclesia verbum.

Confertur autem Ecclesia naviculæ, I. in forma, cum exigua habuerit principia, ut prora navis acuminata est, medium latum est & per totum orbem diffusum, sub finem autem in quod non acumen raritatis ac paucitatis fidelium Ecclesia definit? II. Ecclesia, ut navis, tendit à li- tore ad littus, certo loco non alligata. III. Pro pixide nautica habet verbum, Psal. 119. IV. Propellitur Spiritus S. aura, Joh. 14. V. Mul- ta bona vehit ac continet, *DEI gratiam, Christi meritum, peccatorum re- missionem, salutem & vitam æternam.* VI. Victualia habet *vita panem in Cœna, salutis aquam in Baptismo.* VII. Adversantes habet *Pyratas*

Diabo-

*Mare mundi &
navis Ecclesia
typus.*

*Ecclesia Roman-
na nec Christi
nec Petri navis
est.*

Diabolos; *Balenas Tyrannos, Syrenes* hujus seculi filios, *Ventos & Procellas* hæreses, *Scopulos Scandala*; *arenas* scelerum multitudinem, &c. ¶ *Observa Pontificios* imagine *Naviculæ* multum quidem delectari, quando videlicet *Romanam* suam *Ecclesiam* ita depingunt, quod *Naviculæ* *Petri* sit *Gubernator* *Christus*, *Nautæ* *Apostolorum* *Successores*, *Malus* *Charitas*, *Vela* *divina* præcepta; *Sedilia* *Sacramenta*; *Prora* *justitia*, *Puppis* *religio*; *Sentina* *pœnitentia*; *Suburra* *humilitas*, *Spes anchora*; *Fides cynosura*; *Ventus ferens* *Spiritus S. Statio* *fidissima* *gratia*; *Portus* *vita æterna*, *Cotton in inslit. Cathol.* Attamen ut *naviculam* jam descripsimus, ita certè *Romana Ecclesia* describi nunquam poterit, cum descriptioni superius positæ in omnibus contrarietur. *Contra 1.* dicunt *Papistæ* *Ecclesiæ* *notam* esse, non *paucitatem* vel *raritatem*, sed potius *hominum* *multitudinem*, *amplitudinem* & *varietatem*. *Contra 2.* statuunt *Ecclesiam* non *liberè* *navigare*, sed *sedis Romanæ* ita esse *alligatam*, ut qui *Ecclesiam Romanam* pro *Catholica* non agnoscat, *simpliciter* & *sine* *omni* *controversia* sit *hæreticus*. *Contra 3.* *Verbi cynosuram* *Papistæ* *reji-
ciant* & *planè* pro *nihilo* habent. *Contra 4.* *Spiritum S.* alias pro ut *vult* *spirantem* & *dona* *sua* *distribuentem*, *soli Pontificis* *scrinio* *inclu-
dunt* *illum* que pro *unico* *Ecclesiæ* *catholicæ* *nauclo* agnosunt & *Nau-
racho*. *Contra 5.* quàm *rancidas* *Ecclesia Romana* *merces* *vehit*, *pro* *fide* *exponit* *dubium*, *pro* *Christi* *merito* *satisfactionem* *operum*, *pro* *remissione* *peccatorum* *per* *Christum* *paratâ* *Papales* *indulgentias*; *pro* *indubia* *vita æterna* *spe* *infelix* *illud* *purgatorium*, &c. *Contra 6.* non *contentè* est *Ecclesia* *Romana* *cœnæ* *epulo* & *Baptismi* *lavacro*, sed *septem* *fingit* *Sacramenta*, *contra* *tentationum* *procellas* *nihil* *facientia*. *Tandem 7.* de *tali* *sibi* *Ecclesia* *Papistæ* *gratulantur*, in *qua* *sit* *consensus* *catholicus*, *nulle* *hære-
ses*, *nulla* *schismata*, *nulla* *contentiones*, *sed* *una* *in* *unum* *Pontificem*, *Nau-
clerum* *illum* *fictum* *conspiratio*, &c. *Eant* *nunc* *Pontificii* & *dicant* *suam* *Ecclesiam* *vel* *Christi* *vel* *Petri* *navem* *esse*, *utique* *Satanæ* *pyrata* *est* & *Charontis* *navis*. *Papistas* *hoc* *malè* *habet*, *hinc* *obicere* *nobis* *cir-
ca* *similitudinem* *Navis* *hæc* *solent*: *Visibilem* (1.) *esse* *oportere* *Eccle-
siam*, *ut* *compareat* *ubi* *locorum* *in* *freto* *hujus* *mundi* *insignis* *hæc* *na-
viget* *ratis*, *omnibus* *ingrediunda*; *Evangelicos* *verò* *Ecclesiam* *finge-
re* *invisiblem*. *Ecclesiæ* *navem* (2.) *habere* *parva* *initia* & *similem* *finem*, *medium* *verò* *amplissimum*, *ad* *quam* *formam* *Ecclesia* *Lutherana* *ve-
rè* *monstrum* *sit*, *cum* *glorietur* *de* *amplitudine* *tempore* *Apostolorum* *ceui* *in*

cœu in prora, cum intermediis aliquot seculis nescio quam vilitatem, exilitatem & obscuritatem sub Papatu prætendat, & nunc in ultimis seculis, tanquam in puppi, miram quandam amplitudinem crepet & latitudinem, quæ omnia ad formam navis nullo modo quadrent. Ecclesiam (3.) ut Christi navem, naufragium facere non posse, dicere autem Lutheranos Ecclesiam à mille annis naufragium fecisse gravissimum, cum loco Christi Navarchum habuerit *Antichristum*, sicq; Christum ab Antichristo ex navi sua exterminatum nos fingere, & inanissimè nostros consolari homines, quasi nunquam à Christo deserendi sint, cum tamen fateamur totis 10. seculis Ecclesiam à Christo desertam. Tandem (4.) illam veram esse Ecclesiam, quæ omnes fluctus superat, nostram verò Ecclesiam esse *papyraceum pucrorum navigiolum*, per Calvinismum & alias sectas multoties dissectum & ferè non submersum, &c. Verùm respondemus, 1. Tam norunt Papistæ nos Ecclesiam statuere visibilem, quam quinq; suos digitos, norunt etiam probè ubi locorum in freto hujus mundi naviget illa, hinc Bellarm. in præfat. Tom. 1. controversi. dicit: *Quis ignorat pestem Lutheranam in Saxonia paulò ante exortam, mox Germaniam penè totam occupasse, inde ad Aquilonem & Orientem profectam Daniam, Galliam, Angliam, Scotiam, florentissima quondam regna brevi tempore populatam, ad extremum Alpes transcendisse & in Italiam usq; penetrasse?* imò, quam feliciter navigarit hæctenus Ecclesia Lutherana, his in præfat. Tom. 4. operum Bellarminus deplorat: *Nova illa secta instar pestiferæ tabis sese per varias regiones effudit. Nam non contenta Occiduis & Aquilonaribus regnis, ad Orientem quoq; & Meridiem, ad Græcos, ad Indos, ad ipsum novum orbem navigare ausa est, &c.* Nec superioribus seculis Ecclesia planè invisibilis fuit ante Lutherum, sed ubicunq; sonuerunt textus Evangelici ex scriptura deprompti, ibi vera navigavit tunc Ecclesia, in mediis etiam persecutionum procellis usque ad eò visibilis, ut membra ejus bene multa Antichristo manifestè se opposuerint, unde etiam nominatim in *Catalogo testium veritatis* annotata sunt. Alio autem respectu Ecclesiam dicimus invisibilem, respectu scil. Electorum, & verè fidelium Christianorum, tales enim in occulto sunt, Rom. 7. v. 28. ornatus illorum intus est, Psal. 45. v. 14. occultus homo cordis illorum est preciosus in conspectu Dei, 1. Pet. 3. v. 4. nec regnum Dei observari potest, cum intus sit, Luc. 17. v. 20. confer historiam El. x. Reg. 19. v. 18. 11. In imagine naviculæ certa est regula: Theologiam allegoricam

argumentativam non esse, nec opus, ut in similitudinibus singula membra applicentur, sufficit *primarius* ille *scopus* hujus picturæ, veram nempe Ecclesiam, ut Christi naviculam, persecutionum & calamitatum procellis semper esse expositam, sive *proram*, sive *ventrem* sive *puppim* respicias. Adhæc, falsum est Ecclesiam Lutheranam superioribus seculis usq; ad eod tenuem & exilem fuisse, quam latè enim per universum Orbem patuit Evangelii prædicatio, Baptismi administratio, Catechetica institutio, &c. tam latè etiam tunc patebat vera Ecclesia, en tibi *ventrem* naviculæ Christi *satis amplum!* III. Aliud est *moliri* & aliud *exequi*, aliud *velle* & aliud *posse*, molitus quidem Antichristus est, ut Christum ex navicula deturbaret, sed non potuit. Unde firma manet nostrorum hominum consolatio, ut Ecclesiæ navis sub Antichristo mersa quidem, at non submersa vel à Deo deserta fuit, ita hodieq; Antichristi jugum ferre non est prorsus à Deo deseri, nec *nausfragium* pati (qua phrasi ipse Paulus utitur, 1. Tim. 1. v. 29.) est funditus perire vel interire, sed in mediis etiam fluctibus Deus suam adhuc servabit naviculam, nec inferorum portæ adversus eam prævalebunt, Matth. 16. Tandem IV. Licet Ecclesia nostra à Calvinianis, Papistis & aliis hæreticis pressa multoties sit, supprimit tamen non potuit, sed cum hæc navicula Domino fidat, *felici navigat unda*, omnes hæcenus feliciter fluctus superans, Jesuitæ autem cum ipsi ex regnis aliquot ejecti sint & profligati, num propterea Ecclesia etiam Romana *navigiolum* erit *Papyraceum*?

Et secuti sunt eum discipuli.] *Qui magna fecit in terra, transit ad mare, ut & ibi faciat excellentiora, sicq; ter a mariq; Dominum cunctis sese ostenderet, Orig. hom. 6. in divers. id eod dixit discipulis: Transeamus in ripam ulteriorem, & sequebantur discipuli ac navigiola alia, Marc. 4. v. 36. Et si enim plebi Christus valedixerat, non tamen omnes ab eo volebant discedere, sed quidam alia apprehendentes navigiola, sequuntur Christum, quia quem toto die concionantem audiverant, eidem etiam silenti adhærere cupiunt, ut vel ex solo conspectu vel præsentia consolationem aliquam & spirituale gaudium hauriant, Sic können den herrlichen Geistreichen Prediger so nicht lassen. Contrariari autem Matthæo videtur Marcus, qui c. 4. v. 36. dicit Christum Discipulos in navim non suscepisse, sed potius à discipulis susceptum esse, *assumunt* (inquit) *eum, & quidem ut erat in navi.* Sed quod Marcus dicit *assumere*, hoc Lucas nominat *solvere* vel *in altum ducere*, v. 22. dicens. *αὐτὸν ἔλυον, solverunt.* Hæc*

vunt. Hæc itaq; Marci mens est: Non sumserunt discipuli Christum de littore in navim, sed postquam jam esset in cymba, *sumserunt vel solverunt navim* & duxerunt cum eo in altum, hinc Beza: *Profecti sunt cum eo, ut erat in navi*, quæ verba varian habent expositionem. Alii putant hîc describi gestus vel dormientis vel ad concionandum sedentis Christi, ut sit sensus: sumserant eum & in altum duxerant Discipuli, *prout in puppi jacebat*, vel sedentem, *prout antea ex navi populum docuerat*: Alii putant hîc describi navis conditionem, in quam Christus sit assumtus prout illa erat, sine ullo tapete, vel alio ornamento: Alii referunt ad Christum egenum, illum scilicet assumtum esse prout erat, prout ex domo acceperat, sine cibo, sine potu, sine ulla rerum ad iter necessariorum præparatione: Alii putant promptam ac celerem Discipulorum hîc delinere obedientiam, qui ad littus non sint reversi, sed statim solverint & ad Christi mandatum in altum duxerint naviculam, antequam situm ille mutaret. Sed rem totam faciliorem reddit *Syrus*, qui ita habet: *Reliquerunt turbas & acceperunt eum* (ducentes scil. in altum) *CV M esset in navi*, h. e. non erat opus, ut jam demùm ascenderent navim, sed cum Dominus jam tunc in navi esset, ad ejus mandatum statim solverunt & in altum duxerunt. ¶ Observa hîc I. Laudabile exemplum Discipulorum & nonnullorum Christi auditorum, qui Dominum non modum per terras, sed & in Mare sequuntur intempestum, verè hoc laudabile est, *Wir müssen des Herrn Christi Nachfolger seyn / nicht allein vffin trockenen sondern auch in der Nässe / nicht allein im guten / sondern auch im bösen Wetter / nicht allein zur Zeit des Glücks / sondern auch des Unglücks / & cur hoc non ?* annon consolatione plenum quod Christus primò navim ingreditur, ceu Dux afflictionum nostrarum, quas ipse expertus, Heb. 2. annon consolatione plenum, quod Christus afflictionibus nostris præsens est, præsentem autem hoc Domino tuti utiq; erimus, quemadmodum Julius Cæsar, exortâ tempestate, suo dicebat Navarcho: *Confide Fortune nauta, Iulius est in navi*, quantò magis: *Confide grex pusille, Christus est in navi*: Antiochiæ terræ motus illis pepercit ædibus, quibus erat adscriptum. *Iesu nobiscum state*; idem de Ecclesia dicere possumus: si Deus pro nobis, Rom. 8. non timeo, Dominus mecum, Psal. 23. ne timeas, tecum sum, Esa. 43. v. 9. ut murus igneus habito in medio tui, Zach. 9. v. 10. Ego sum vobiscum, Matth. 28. in medio sum, Matth. 18.

Etiã per mare Christum sequamur.

Paulinus.

*Sicubi Christus adest nobis, vel aranea murus,**Sicubi Christus abest, vel murus aranea fiet.**Cur in navigi-
um ducit Chri-
sti discipulis.*

Observe II. Cur Christus discipulos suos duxerit in navigium? factum hoc, ut (1.) navigia honesta & necessaria confirmarentur. Equidem Poëris videtur robur & as triplex circa pectus habuisse is, qui primum navim ingressus est (Hórat. l. 1. od. 3.) & *prope tam lethum quam prope vidit aquam*, Ovid. l. 3. amor. unde alius ridet illos, qui ventis animam committant, *dolato confisi ligno, digitusq; à morte remoti quattuor aut septem si sit latissima tæda*, Juven. 2. Satyr. sed Christus ad restim & navale suos ducit, ut doceat, licitas esse & concessas necessarias navigationes, *Nödtige Schiffahrten haben* G. Dtt selbst zum Stifter / Gen. 6. Christum aber zum Credenser und Einweither / faciunt enim naves ad rem familiarem augendam, Syr. 14. ad potentiam Dei prædicandam, Psal. 107. Syr. 43. ad omnem mundi plagam adeundam, Sap. 14. v. 5. *Und kan demnach ein frommer Schiffmann auffm Wasser / nach Gottes Willen ja so selig sterben / als ein ander daheim in seinem Hauf.* Ad Navale (2.) Christus suos duxit, ut instans negotium redemptionis pulchrè hac navigatione depingeretur. *Dum illi navigant* (inquit Glossa Ordin. *atranox* h. e. passionis hora, *imminet: obdormit in navicula Dominus* h. e. in cruce moritur: *Oritur tempestas hic in unda, ibi verò in trepidanti Apostolorum pectore*, unde januis clausis se muniunt: *Suscitant eum discipuli*, dum visâ morte resurrectionem quærunt & eo sopito se perituros timent: *Suscitatus inorepat hic Mare*, ibi autem exiguæ fidei fluctuantes procellas, dicens, *O stulti & tardi ad credendum: Compestit ventum*, h. e. Diaboli superbiam, & mare, h. e. sæculi æstum ac populi Judaici rabiem: *tandem magna serenitas hic sequitur*, ibi verò gavisi sunt discipuli viso Domino, qui dicebat: *Pax vobis*, &c. Ad restim (3.) ducere suos voluit Christus, ut conditio regni sui delinearetur. Non enim hic *mundi Athleta* (ita Apostolos Emiffenus nominat) ducuntur in palatium regium, vel munitam aliquam civitatem, ubi Domini mundi constitui possent, sed in naviculam, quæ eos omnibus mundi præsiis planè destituit. Usque adeò Christi regnum non est de hoc mundo, cujus gloria *ceumarina navis* transit, nec vestigium inquit in unda, Sap. 5. In navigium (4.) suos CHRISTUS duxit, ut molestia muneris apostolici describeretur. Qui enim ad Ministerium vocatur, ad restim quasi & remos ducitur, unde Paulus Doctores nominat *ἰππηγέτας τῶν ἑσῆ*, Christi remiges, 1. Corinth. 4. v. 1. *ò quantus*

quantus Nautarum labor est, utpote tam hyberno quam æstivo, tam nocturno quam diurno, tam in tempesto quam sereno tempore exantlandus! pari modo, ut fidelis Doctor Ecclesiæ navim feliciter propellat, ut remigio vitæ & doctrinæ prudenter dirigat, ut exoneret *partim* malorum nequitiam severâ legis concione, *partim* etiam peccatorum tristitiam Evangelicâ consolatione, ut repleat eam fidei, dilectionis, spei, patientiæ, constantiæ & aliarum virtutum egregiis mercibus, imò ut æstum & frigus, odium, temerarium iudicium, crucis jugum, &c. sustineat, *hic labor hoc opus est*, da wird dem Geistlichen Schiffmann manch sarter Wind unter die Nasstossen. Ducere (5.) in navigium suos Christus voluit, ut omnis superbia in ipsis retunderetur. Ne enim *magnum* quid sibi arrogarent, quod Dominus aliis misit ipsos solos secum retineret, *permittit*, ut in tempestatem incidant, & postmodum in ferendis adversis sint *edfortiores*, nam ad reliqua signa turbas quoq; admittebat, ubi verò ad signa timor & tremor imminabat, eos solos recipiebat, quos ad prædicationem & pericula erat missurus, Chrysof. hom. 29. in Matth. Ad Navale (6.) suos duxit Christus, ut ab AntiChristo ipse discerneretur, hic enim est qui suos ad divitias, opimas præbendas & mundi hujus voluptates ducit, cum Christus suos ducat *per angusta ad augusta*, Matth. 7. v. 14. mirabiliter ducit sanctos suos, Psal. 4. per ignem & aquam eos educit, Psal. 66.

Et ecce motus magnus factus est.] Insignem hinc describi tempestatem certum est ex multis, indicat enim hoc (1.) tempus quod *nocturnum* erat sive *serum diei*, Marc. 4. v. 35. noctu autem cum omnia sileant, mare vehementius mugit, ventus horribilius rugit, *Und ist ohne das die Nacht niemandes Freund*, huc itaq; referri posset quærela Apostoli: *cum neq; sol, neq; luna, neq; sidera comparebant, ablata erat omnis spes nostra salutis*, Act. 27. v. 20. Innuit (2.) hujus tempestatis magnitudinem Locus, qui est *lacus medius*. Hora enim 9. h. e. juxta Chemnit. nostrâ *tertiâ pomeridianâ* navem Christus conscendit, feliciq; aurâ & unda provectus est ad seram usq; vesperam, ubi procul dubio maris Galilæi medium attigerant, *denn der ganze See eine Weisweges breit gewesen*. Prodit (3.) hujus infortunii vehementiam particula quæ apud Matth. est attentionis: *id est, Ecce*, innuens malum hoc præter omnem expectationem accidisse. Cum enim discipuli ingrederentur navim & ex littore eam solverent, tunc mare placatum, placidum & tranquillum fuit, mali nihil minitans, sed ubi in altum vecti, *Ecce*, ibi mare intu-

melcit & ex improvîso tempestatem parturit à nemine expectatam, Unversehens vnd unversehens wil alles zu Sumpff / Drümmern vnd Boden gehen. Ostendit (4.) tempestatem hanc satis fuisse terribilem vox σεισμῶν, notans talem commotionem, *que fit in terra motu*, unde additur epitheton: μέγας, *succussio magna*. Probat (5.) hujus tempestatis sevitiam illa λαίλαψ̄ cuius Marci 4. v. 37. his mentio fit: *Oriebatur turbo magnus*, qui navim periculosissimè rotavit, rapravit & in gyrum duxit ita, ut nullus remigii usus esse poterat. Λαίλαψ̄ est *imber cum turbine*, Es war ein reißender schmeißender Sturm / ein Windwürbel / wovon alles durch einander gedrehet vnd gewehet. Demonstrat (6.) tempestatis hujus vehementiam, quod navis fluctibus repletur, vel ut Syrus in Marco: *propè erat, ut navis mergeretur*. Matth. habet verbum καλύψ̄ει, quod est *tegi, abscondi, involvi, operiri*, Es ward daß Schifflein mit Wasser verhüllet / verwickelt vnd vnter den Bülgern fast unsichtbar. In Marco habetur vox γεμίσει, h. e. *aquis marinis ita ad summum compleri*, sicut hydriæ in Canæ nuptiis ita complebantur γεμίσατε καὶ ἐγεμίσατε, Joh. 2. v. 7. ubi simul notandum, quod in Luca per catachresin dicitur, Apostolos esse completos aquâ, cum tale quid non discipulis, sed navi contigerit, man wolte denn sagen / sie weren Pfaffen nasß worden / vnd hetten keinen trockenen Sadem am Leib behalten / weil sie die Wasserwogen heuffig vberschüttet. Tandem (7.) insignem hic depingi Miseriam, *Apostolorum innuit lamentum*. Nam licet Petrus ejusq; socii ante hæc tempora arte usi sint piscatoria in hoc ipso stagno, sciantq; tempestatum non inexperti, uno vel altero fluctu navim non statim mergi, sed peritos nautas facilè eluctari posse, hic tamen omninò desperant non unus vel alter, sed omnes, magno clamore ter repententes suum illud ἀποδόμενον, non in futuro, *peribimus*, sed in præsentibus *perimus, perimus, certò perimus*, Daß Gott im Himmel erbarm / wir sehett den bitteren Tode für Augen. Quæritur autem, unde hæc orta tempestas & cui adscribenda? Venerabilis Beda (1.) & Ambrosius in c. 5. Lucæ culpam tantorum fluctuum rejiciunt *in Iudam proditorem*, quem ipsa etiam unda voluerit respuere, Quod si ita esset, ut certè Gloss. Ordin. addit: *Merito turbatur navis, in qua proditor est cum bonis, & qui per se firmi fuerant, ob alium turbantur*, tunc sanè locus esset agendi de pravo fugiendo sodalitiò, Denn das Kinder Easgen ist gewiß / *cum bonis ambala; cum bonis bona navigatio, Mit frommen Leuten ist verreisen vnd vber Meer fahren!*

fabren/qui autem cum aliquo vel Jona vel Juda navim ingreditur, is fine dubio periclitatur, juxta illud Hesiodi:

Sape urbs tota luit scelerati crimina civis

Qui facit aeterno non toleranda Iovi.

Alii (2.) hanc tempestatem assignant *Diabolo*, qui illam excitavit, & credibile hoc est, quia Job maris æstum Satanæ adscribit, Job. 41. vers. 22. videntur etiam hoc ipsum innuere discipuli ipsi, quando dicunt: ἀπολλύμεθα, ubi Syrus verbo **מבד**, Abad utitur, unde Diabolus angelus ille abyssi nomen habet geminum & dicitur: Apollyon & Abaddon. Apoc. 9. v. 11. Der ist ohn zweiffel in diesem Spiel Meister gewesen/Videtur idem innuere locus, regio scil. *Gergesenorum* vicina, quam adibat Dominus ad regnum Diaboli ibi destruendum. Hæc tempestas non fuit ejus generis, ut ex causis merè naturalibus existeret, sed admisit se haud dubiè *Satanas*, princeps aeris (Eph. 6.) is ventos ciebat, ut hanc sibi invisam infestamque naviculant everteret, & si fieri posset, suffocaret mundi redemptorem una cum sanctis Apostolis, Hunn. in cap. Matth. Es war ein Spiegelfechten der bösen Geister / welche den Braten von fern rochen / daß Christus ankeme / ihr Nest zuverstoren / darumb stürmen / wehen vnd gießen sie von allen Seiten zu / als wenns eitel Teuffel geregnet hette. Hic enim Satanæ mos est, wenn Gott sein Wort in einem Land pflanzen wil / so lege sich der Teuffel mit aller Macht dawider / hindert vnd wehret / donnert vnd blihet / könnte er Himmel vnd Erden in ein hauffen werffen / er ließ es nicht / Saccus. Sed bene habet, *Diabolus contra filios Dei tempestatem movere solet, sed ipse naufragium facit, non ipsi*, Ambros. in cap. 6. ad Ephes. Rectius itaque (3.) hæc tempestas adscribitur ipsi Christo, de quo Origen. *Tempestas non ex se orta est, sed potestati parvit imperantis ejus, qui educit ventos de thesauris suis*, Jerem. 10. v. 13. Et Gloss. Ordin. dicit: *Christi imperio orta est tempestas, ut discipuli magis timeant ac orent, & rogantibus ipse ostendat potentiam*; Sic etiam in Jonæ naufragio dicitur, Dominum misisse ventum in mare, in Heb. **היו** Hettol, protelavit, projecit, tanquam ex alto precipitavit, Es ließ sich ansehen / als wenn Gott vom Himmel den Wind auff's Meer geworffen hette idem hic factum. ¶ Observetur ergo, I. quis propriè *Verus autor tempestatum.* ventos excitare possit & tempestates? Non certè *Mercurius*, quem Ptolomæus πνευματόμενον dicit, nec *Æolus* de cujus aperto antro dicit *Poeta*: quæ data portarunt & terras turbine perflant, nec *Sagæ* & *Veneficæ*, de qui-

de quibus *Petrus Binsfeldt* Theol. D. Papist. in Tract. de Confess. malefic. & Sagarum p. 249. magnâ severitate asserit, quod possint tempestates movere, ventos, pluvias, tonitrua, grandinem, pruina, aliâque meteo-
ra producere, atque sic efficere sterilitatem. Sed sciendum lamias hoc non posse, nec ratione *Sui*, nec ratione *Instrumenti*, nec ratione *Magistri*. Ratione sui homines sunt, quorum in cœlum nulla potestas, in d. aniculæ sunt decrepitæ, *gemeinlich alte/krumme/sahme Betteln/die kaum einen Floch haschen können / qui tales cièrent tempestates? Ratione instrumenti* Saga utuntur herbis, verbis & lapidibus, quorum quidem magna vis est in fano usu, sed si vel maximè venefica arenâ se aspergat, si vel maximè demurmuret *Buslos marchim, Parchiman, hichil, nyx, matelle, almuthen, bax, pavelle, &c.* talistamen sine mente sonus nihil nocēbit. Tandem ratione *Magistri*, etsi Satanas mille artifex est, ventos tamen, qui substantia sunt, diabolus nec creare, nec generare potest, quia generare substantias *solius Naturæ*, creare autem *solius Dei* est. Interim tempestates, ut spiritus sagacissimus, ex naturalibus causis præscire potest, vapores, ut aeris princeps, compellere potest, adeoq; tempestates quodammodo augere & promovere, ut ex historia Jobi notum, *Sed DEO permittente & Fiat quasi subscribente*, alias nec pilum de nostro capite tollere, nec porcum submergere potest, Matth. 8. & 10. *Ist also Gott vom Himmel der rechte Wettermacher / producens ventos ex thesauris suis*, Psal. 135. v. 6. videantur assertiones similes, Psal. 106. v. 29. 139. v. 9. Esa. 51. v. 10. 44. v. 27. Jerem. 5. v. 22. Job. 9. v. 26. Hunc itaq; Dominum addeamus & commodam aeris temperiem ex 4. Petitione ab ipso postulemus & sequentur omnia faulta, *Es werden folgen die zwölfstündigen Wachswinde / die favonii vnd dawende Frühlingswinde / die etelz vnd kühlen Luftwinde / die trockenden Ostwinde / breviter: lauter Gnadenwinde vnd Pater noster Wetter / ut Lutherus dicere solitus est. ¶ II.* Observetur hic conditio illorum, qui cum Christo navem ingrediuntur, tales procellæ & tempestates inauditæ certò expectant. Christi discipuli antehac in eodem mari piscaturam exercere suâ absq; periculo, jam verò quam primùm Christi navem conscendunt, operiuntur fluctibus: Sic *Abramus* in idololatria patriâ benè habet, in religione autem Israelitarum verò malè, Gen. 12. v. 1. Sic *Moses* in aula Pharaonis laute vivit, in fide Israelitica miserias patitur, Exod. 2. v. 15. Sic *Paulus* Pharisæus in mundo floret, in navi Christi & functione Apostolica perse-

Qui cum Christo navigant, calamitates non effugient.

persecutiones habet, mundiq; καὶ θάλασσα est ac ἐπιψυμα, 1. Cor. 4. v. 12. Breviter, ubi Christus Ecclesia navim, mare hujus seculi transfretaturus, ascendit, gentium flabra, Iudeorum turbines, persecutorum procella, vulgi nubes, demonum nebula sic ruerunt, ut fieret una potestas: Regum spumabant undæ, fervebant potestatum fluctus, sonabat rabies traditorum, populorum gurgites rotabantur, perfidia videbantur scopuli, mugiebant littora Christiana, lapsorum naufragia vexabantur & erat totius mundi unum discrimen, unumq; naufragium, Pet. Chrysol. Serm. 20. Et verè hæc conditio omnium est, qui cum Christo navim conscendunt; Eat proinde Bellarminus & l. 4. de Eccles. c. 6. dicat temporalem ac externam felicitatem veram veræ Ecclesiæ notam esse, cur ergo fluctuanti hæc confertur navicula? cur columba solitaria in rupibus habitanti, Cant. 2. v. 14? Cur domui ventorum & pluviarum impetum sustinenti, Matth. 7. ideoq; mi fili Deo servire paratus, sis etiam paratus tolerare crucem, Syr. 2. quia per multas tribulationes, per varios casus, per tot discrimina rerum tendimus in cœli patriam, &c. 1. Tim. 2. Actor. 14. ¶ Observa III. quænam sit illa lælaps Ecclesiæ naviculam tantoperè rotans & raptans? equidem Eccius in Post. super hod. Evang. dicit: Es ist ein vngestümer Wind wider das Schifflein Christt auffgestanden von Aquilon oder Mitternacht durch den Luther / damit des Jeremiæ Spruch einen Fürgang hette: Von Mitternacht wird offenfahralles Übel. Sed quæ comparatio est Lutheri cum aquilonari vento? dicimus proinde ventos Ecclesiæ navim quatientes esse 1. falsam doctrinam in Ecclesiastico, Bellâ in politico, tribulationes varias in OEconomico statu. In Ecclesia non semper ridet Apollo, sed oppugnat illam, jam tempestas seductionis heretica, surgent Pseudopropheta & Pseudochristi, Matth. 24. oportet hæreses inter vos esse, 1. Cor. 11. jam tempestas persecutionis tyrannica, conveniunt reges & terræ principes consultant, Psal. 2. v. 2. jam tempestas tentationis Diabolica, adversarius noster ut leo circumit, 1. Pet. 5. cupit nos cribrare, Luc. 22. jam tempestas elusionis mundana, stulti sumus propter Christum, 1. Cor. 4. &c. Vel, quatuor sunt venti Cardinales: Euris, Auster, Zephyrus, Aquilo, Euris Orientalis est, Auster Meridionalis, Zephyrus Occidentalis, Aquilo Septentrionalis, Euris calidus est & siccus, Auster calidus & humidus, Zephyrus frigidus & humidus, Aquilo frigidus & siccus, Aristot. l. 2. Meteor. c. 6. Infestant itaq; Ecclesiæ navim 1. Euris Orientalis h. e. Turca & alii Tyranni, calidi sanè, vi ac potentia penetrantes, der Ostwindt ist ein

Venti Ecclesia
navim rotantes
& raptantes.

Tyrannischer Nord-Teuffel. 2. *Auster Meridionalis* est colluvies Hæreticorum, ventis doctrinarum variis (Ephes. 4. v. 14.) ceu veneno hominum animas inficientium, der Sud Windt ist ein schädlicher Keger-Teuffel. *Aquilo* 3. *Septentrionalis* est societas Gnatonum, susurrorum ac fallorum fratrum, ut enim aquilo sua naturâ urit & secat, sic & callidæ hæ vulpeculæ linguas habent butyro quidem molliores, at quavis novacula acitiores, Psal. 52. v. 4. 55. v. 24. Der Nordwindt ist ein verschlagentlicher Teuffel in den falschen Brüdern. 4. *Zephyrus* verò *Occidentalis* est Epicuræorum grex & fex, ut enim Zephyrus humidus est, sic & tales nil nisi genio indulgere possunt, Der West Windt ist ein Epicurischer Säu-Teuffel / welcher naß vnd feucht machet / nasse Brüder vnd feuchte Herzen, worin die Liebe bald erkaltet / Matth. 24. Hi venti porrò varias excitant procellas, hunc *procella* vexat *invidia*, cogitur in vera religione parcè vivere, cum extra Ecclesiam multi abundant: hunc *procella* *inanis* quatit *gloria*, quæ multos ambitiosos ex navicula Ecclesiæ in perditionis mare dedit præcipites: hunc *procella* *perfidia*, si ab amicis & agnatis propter religionem odio habeatur: hunc *procella* *mortis* & *inferiæ*, &c. Usque adeò abyssus abyssum invocat, quia *nec mare fluctibus nec vita nostra carere potest tentationibus*, Bernh. in Parab. de Christo & Ecclesia.

Ipse verò dormiebat.] In Matthæo & Marco est verbum καθεύδω, sed Lucas habet ἀφύπνωσε, eodem quidem sensu, sed verbum tamen ἀφύπνεν ἐμφατικώτερον est, ut significet Evangelista Dominum profundiore somno oppressum, sicut clamor discipulorum ingeminatus, *Præceptor, Præceptor, perimus, perimus*, arguit. Idem de Jona legimus c. 1. descendit ille ad interiora navis & dormit sopore magno, Lxx. habent: καὶ ἐπέγχε, *roncho nare dormiebat, er schlieff daß er schnarchte* / significat, enim 𐤒𐤓𐤓 Nirdam profundo somno sopitum esse: idem Christo hic accidit, der siebe Herr schläfft im wanckenden Schiffein gar sanfft / gleich wie die Kinder am aller süßesten schlaffen / wenn sie in der Wieg wol gerüttelt vnd geschüttelt werden. Addit autem Marcus ipsum dormiisse in navis puppi super cervical, *Ἐν τῇ ὀπίσθῳ*, adeoq; in illa navis parte jacet Dominus, ubi Apostoli remigare debebant & ubi erat clavus sive gubernaculum: Sic non raro nobis videtur, orituram tranquillitatem, si modo Dominus removeretur, wenn nur Christus nicht im Weg leget
si ipsius

si ipsius verbum non nihil seponeretur, si adversariis in uno vel altero fidei articulo aliquid largiremur, &c. in talibus deliberationibus consultatur *de removendo & seponendo Christo*, Wenn nur Christus mit seiner Einsetzung ein wenig beiseits weichen wolte / statim esset pax inter Calvinianos & Lutheranos, sed hinc consentire non possumus, siquidem inobediens Jonas è navicula removendus, non autem Christus. Sed unde cervical cui Christus incubuit? ascendit enim Dominus in navim, teste Marco, *ut erat*, sine ulla aliqua præparatione, unde ergò cervical. Theophyl. putat, per cervical intelligi *lignum*, quòd in navis cuspisq; puppi reperitur, unde Papistæ disputant hinc de castigatione corporis, ut jam audiemus, sed credibile est, adfuisse aliquam culcitram, licet levidensem. ¶ Observa itaq; hic, I. quid deceat gratos discipulos? requiem scilicet fidei Ecclesiæ & Scholarum Doctoribus non invidere. Denn es sind je die lieben Apostel recht danckbare Schüler vnd Zuhörer / sie legen ihrem müden Prediger ein weiches Polster zum Haupten / nocturna ergò requies Doctoribus non est invidenda, quia: *dormit securè, cui non est concio cura.*

Requies Ecclesiæ Doctoribus non invidenda.

Der kan wol schlaffen biß an den Morgen/
Wer nicht darff für die Sankel sorgen.

Et quod Parmenio ille, de rege Ptolomæo, Atheniensium legatis dicebat, hoc de fidei Ecclesiæ ministris etiam verum est: *Sinite ipsos paulisper dormire, nam vobis dormientibus ipsi vigilarunt*, Heb. 13. Sed quoties Doctorum requies nocturnis debacchationibus, clamoribus & actionibus, tum in Academiis, tum alibi turbatur? accidit idem Lutho, Genes. 19. Discipuli itaq; honesti & auditores grati aliter suos tractabunt Magistratos & animarum pastores, pulvinar ipsis supponunt idq; *quadrangulare*, h. e. *precum diligentiam*, Rom. 15. Eph. 6. 2. Thes. 3. *Obedientiam*, Matt. 23. Luc. 10. Heb. 13. *Reverentiam*, Syr. 7. 1. Thes. 5. *Castigationis tolerantiam*, Psal. 141. &c. ¶ Observa II. jucundas causas, an & cur verè Christus dormivit? Equidem ἀνερωπιαθῶς Deo in Scripturis tribuitur somnus, Psal. 44. v. 24. Jerem. 31. v. 26. Sed Christus verè hinc sopitus est, Ut (1.) monstret se verum esse hominem, hinc ut esurivit, Matth. 4. ut sitivit, Joh. 19. ut defatigatus est, Joh. 4. ut contristatus est, Matth. 26. ut lachrymatus est, Luc. 19. Sic hoc loco dormit *ut veritas humana nature in eo ostendatur*, Lyra. *Obdormivit corporaliter ut Homo*, Glos. *Interlin. quod in somnum solvitur hominem persuadet hominibus, quem non consumpsit,*

Cur Christus dormierit.

sed assumfit, August. Ep. 3. p. 10. Dormit Dominus & mox hereticus somni an-
sam accipit, Apollinarius, Arius, Eunomius, &c. contra unigenitum sic armantur:
Fides quod Deus non sit, qui dormit! vides quod dormitans cum Deo Patre ejus-
dem nature non sit, is enim nunquam dormit! sed ò re ipsa maris agrestiores & pi-
scibus indoctiores, in quos profectò convenit Domini increpatio: Tace, obnutesce;
quod enim dormit humanitatis est, quod verò mari imperat divinitatis, dormie-
bat corpore, vigilabat Deitate, verum enim corpus portabat, passibile verè indue-
rat, Basil. Sel. Orat. 22. p. 205. Dormivit (2.) Christus, ut suam securita-
tem mentisq; admirandam tranquillitatem ostenderet, ideò trepidan-
tibus & clamantibus omnibus, solus ille quiescit placidè, utiq; genero-
sum & tranquillissimum pectus (ita nominat Ambros. in c. 8. Luc.) quod
cum psalte dicit: In pace dormio & requiesco, quia tu Domine singulariter in
spe constituisti me, Psal. 4. v. 10. Dormit (3.) Christus ut Apostolos ad pre-
ces eò ardentes instiget. Si enim presens periculum vidisset, non tantà de-
votione esset invocatus, dormit ergo, ut Apostolos suscitaret faceretq; vigilare, &
jucundum somnium, quod fidem dormit antem in media mari tempestate exci-
tabat! Basil. d. l. Si dormit in nobis Dominus, h. e. fides Domini qua preces non
fundit, tunc oritur tempestas: Si verò fides resurgit piis vacans precibus, tunc evi-
gilat Dominus ventis imperans & fluctibus. Dormit (4.) Christus, ut osten-
dat, se requiem hominibus non invidere, cum certum sit tritum illud:
quod caret alternà requie, durabile non est. Quæ ergò Monachorum hypo-
crisis est, quod Christus suaviter in cervicali dormit, illi verò partim
noctu surgunt aliquoties, & semiebrii preculas oscitando demurmur-
rant, partim verò grande nefas ducunt uti lectisterniis, hinc super hod.
Evang. multis agunt de Christi chameuniâ vel humicubatione, quod
scil. in vestibus Dominus jacuerit, quod humi sæpè dormierit, ut patrem noctu
commodius deprecaretur, commendant Chrysostomum, qui stans dormierit,
mento funi imposto, Item Ioannem quendam Eleemosynarium, qui donat un-
stragulum ter vendiderit, Coster. in Conc. p. 385. Sed Pharisaica hæc sunt,
cum Josephus l. 2. Antiq. c. 18. de Pharisæis referat, quod incubuerint,
alii spinis & tribulis, alii silicibus, alii verò asseri admodum angusto, in
quo ubi Pharisæus dormiens vertere se voluit, in terram prolapsus, ad
preces excitatus est. Non ita Christus, in cervicali dormit, quia carnis
habenda ratio est, attamen non ad cupiditates explendas, Roman. 13. v.
14. Tandem (5.) dormit Christus, ut depingat moram & morem suum.
aliquibus enim semper vigilat, Beatis scil. in coelo: aliquibus semper dormit,
Dama-

Damnatis in inferno: aliquibus autem jam dormit, jam vigilat, h. e. piis hominibus, vigilat cum nobis auxiliator succurrit, dormire videtur, cum bonus tentator affligi nos permittit, dormitio enim Christi, dilatio est auxilii, tunc vero in Ecclesia Christus vigilat, cum eam liberat, dicitur dormire, quando differt liberare, Rud. Ardens. Testantur itaq; de somno Christi Israelitæ in Aegypto, in captivitate Babylonica, in expectatione adventus Messia, imò de somno Christi agunt Josephi carcer, Mosi exilium, Jobi ulcera, Davidis fuga, Joannis vincula, &c. Der Herr hat geschlafen/Nox Meynung nach ein ganzes Jahr/nach Meynung der Jüdischen Kirchen in Egyptischer Dienstbarkeit ganser 350. Jahr. Zur Zeit Babylonischer Gefängniß war der liebe Herr gleichsam ein Siebenschläffer / Er blieb mit gnädiger Hülff aus ganser 70. Jahr. Mit des Herrn Messia Verheißung verzog sichs auff 4000. Jahr. Sic Josepho Dominus visus est dormire, annis 3. Jobo annis 7. Davidi annis 10. &c. Sed bene habet, *apparens somnus est non verus*, Psal. 121. v. 4. unde impii dormienti Christo non nimis insultent, dormit enim ut leo, apertis semper oculis, mox evigilaturus, *dormio ego, sed cor meum vigilat*, Cantic. 5. Unde rectissime Ecclesia: illis Deus nomen tuum, velamen ut est criminum, *sic mox evigilabis*, O Gott der theure Name dein / muß ihrer Schalkheit Deckel seyn/du wirst einmal auffwachen. En tibi causas dormitionis Christi vere jucundas, quarum unaquæq; peculiarem locum communem, discreto concionatori, poterit suppeditare.

Et suscitaverunt eum discipuli.] Omnia emphatica, suscitatur enim Dominus, (1.) non voce tantum, id quod in exigua navi facile fieri poterat, sed *manibus* discipulorum, qui accesserunt & excitaverunt eum, Sie haben ihn gerüttelt vnd geschüttelt / quemadmodum idem legitur de Navarcho Jonæ, quod scilicet eum accesserit, dicens: *Tu quid sopore deprimeris? surge*. Notandus (2.) hic est trinus clamor discipulorum, qui in Matthæo dicunt: *DOMINE serva* (Syr. libera) *nos, perimus!* in Luca: *Præceptor, Præceptor, perimus!* in Marco: *Præceptor non est tibi cura quod perimus?* quid autem trino hoc clamore aliud inculcatur, quam precum constantia, ubi *petendum, querendum, pulsandum*, Matth. 7. sic Apostoli apud Matthæum *perunt*, in Luca *querunt*, in Marco *pulsant*, cur ergo non acciperent, invenirent, exaudirentur? Rectè (3.) faciunt Apostoli, quod exortâ tempestate non profluent in mare, ausu temerario experturi, an enatare possint, hac enim in arte licet probè essent

exercitati, cum primis Petrus, Joh. 21. v. 7. hic tamen in navi manent, sic
 warten auß/ quia amans periculum perit in eo, Syr. 3. Laudandum (4.)
 omnino est, quod Apolloli in hoc periculo acclamant, non, gentilium
 more, vel *Æolum*, vel *Neptunum*, vel *Castora & Pollucem*, nec more Papi-
 stico, aut *Noam* in diluvio servatum, aut *Mosen* ex Nilo liberatum, aut
Iosiam per Jordanum Israelitas ducentem, aut *Eliam* pallio aquas divi-
 dentem, aut *Ionam* in piscis ventre per triduum viventem, sicut Roma-
 nenses suum vel *Nicolaum*, vel *Christophorum*, vel *Barbaram*, vel *Mariam*,
 vel alium quempiam Sanctum, ne nomine quidem notum, cujus tem-
 pli culmen procul vident, solent in naufragii periculo invocare, sed
 Christum accedunt & invocant, juxta illud: Invoca me in die tribula-
 tionis & ego eripiam te, Psal. 50. Jucundi (5.) sunt tituli, quos hic Chri-
 sto discipuli assignant. Vocant eum *διδάσκαλον* imò *ἐπιστήτην*, quæ vox
 apud Lucam ingeminatur, & significat propriè alicujus rei *ἑπιμελήτην*
 five *Curatorem* eumq; sedulum ac diligentem, hinc dicuntur *ἑπιστάται*
ποιμένων, curatores gregis, *ἑπιστάται γυμνασίων*, Gymnasiorum curato-
 res, imò *ἑπιστάται* apud Suidam dicuntur reipublicæ præfecti, respon-
 detq; hæc vox Hebræo *קִרְבַּן* Pakid quod *alicujus rei administratorem* si-
 gnificat, 2. Reg. ult. v. 19. est itaq; sensus: quis curator clientem suum
 pessum ducit? imò quis præceptor discipulos colligit, ut eos submer-
 gat? Adhæc Christum vocant *κύριον* DOMINUM omnipotentem,
 cujus imperio omnia subsint, Syrus habet verbum *מַרְחָה* Marah, quod
 quidem Dominum significat, sed ut plurimum cum appositione ali-
 quâ, ut *March girim*, Dominus pecorum, Amos. 1. v. 1. *March Ahimah*
 Dominus mundi, &c. hic autem absolutè ponitur & sine ulla, quod
 notandum, appositione, qui DEI potestas verè absoluta est, quomo-
 do ergo talis Dominus suos non juvaret servulos? accedit vox fidei
 plena: *Noster*, quam Syrus in omnibus Evangelistis addit, quasi dice-
 rent: *Omnis nostra exhausta est industria, manus ad opem ferendam comperiun-
 tur inutiles, arti imbecillitatem arguit vis tempestatis, tu autem nobis salutis
 spes, Tu Dominus noster, tu pater noster, tu redemptor noster, à seculis hoc nomen
 tuum, (Esa. 64. v. 16.) Basil. Seleuc. Orat. 22. p. 207. ¶ Observa itaque
 hic, quomodo fidei naufragium (1. Tim. 1. v. 29.) effugere nos valea-
 mus? Granatenfis in Epit. hic varia ponit media, si videlicet sordes pec-
 cati animæ naviculam aggravantes ejiciantur, per auricularis confessio-
 nis fi-*

Quomodo nau-
 fragium spiri-
 tuale possit evi-
 vari.

nis fictum Sacramentum: si bonum adsit gluten & bitumen, quod militantem & triumphantem Ecclesiam ita conjungat, ut Sancti diligenter pro nobis intercedant: si adsit malum charitatis, velum sanctorum desideriorum & funes cæterarum virtutum: si deniq; agnoscamus visibilem illum Christianitatis Gubernatorem (Pontificem Romanum) bonum præsidem, prudentia clavo singulariter instructum. Hæc debent esse, dicit Granatenfis, remedia, quæ necessaria sunt, ut ad æternæ felicitatis portum perveniamus. Colterus etiam p. 390. dicit: *Excit a Christum bonis operibus, jejunio, corporis castigatione, onera navis, h. e. temporalia bona per elemosynas ejice, &c.* Sed qualia hæc media & remedia? ubi Christus? ubi Fides? ubi preces? proinde quibus mediis animæ effugere possimus naufragium, hoc docent Apostoli, qui ut (1.) in navi manent, sic & nobis in vocationis naviculâ manendum, *Wenns gleich nicht allemal wol wirttert* / nam: Tutor in officio versantibus angelus adest, Psal. 19. & nemini cessit feliciter, qui vocationis navim reliquit turpiter. Navicula (2.) non nimis oneranda, sic tu ultra vires & posse tuum nihil tentes, *fac tua qua tua sunt, & non aliena require*, *uberlade dich nicht* / cum primis verò cordis navicula non gravetur crapula & ebrietate & hujus sæculi curis, Luc. 21. Navis (3.) non perforetur per schismata, rixas & contentiones, sed si quæ pars rimam agat aut riscum, ea pacis obstruatur musco & identidem repetatur Abrahami illud: *Ne sis contentio inter me & te, fratres enim sumus*, Genes. 13. Vitentur (4.) scopuli & syrenes, scandala, pravum sodalitiū, carnis illecebræ, quod ut fiat, cum Ulyssæ obturemus aures nostras scripturis sacris & arbori crucis nos religemus. Cynosuram & polum (5.) h. e. Christum præ oculis semper habeamus cursumq; nostrum juxta ejus dirigamus exemplum. Armis (6.) spiritualibus adversus pyratas Diabolos muniamur, Eph. 6. Viaticum (7.) cœnæ Dominicæ non negligamus, quemadmodum Maximinus Syracusanorum Episcopus, cum aliis multis, ex naufragio, in Adriatico Mari, liberatus est, cum omnes se Deo commendarent, & Christi corpus ac sanguinem sumerent, ibi navis die 12. post ad portum delata & egressis hominibus, in omnium conspectu submersa est, Gregor. Turon. l. 3. dial. c. 36. Tandem (8.) *preces & lachryma arma sunt Ecclesia*, nec Christus bonis operibus, aut jejunio, aut corporis castigatione, aut elemosynis suscitari potest, sed nolâ precationis aurea, quæ non tinnit nî cordis fune trahatur. Tangamus itaq; hanc nolam dicentes cum Mose: *Surge Domine, & disperge*

asperge hostes, Num. 10. v. 35. cum Davide: *Suscitare Domine, cur dormis?*
 Psal. 44. v. 24. cum Melanchthone:

Surge Pater, ser opem, surge age, surge Pater!

Sic excitabitur Dominus tanquam dormiens, tanquam crapulatus à vino percutiet inimicos, Psal. 78. v. 65. Non enim dormit Christus ut Baal, qui excitari non poterat, 1. Reg. 19. sed propè est invocantibus, invocantibus eum in veritate, Psal. 145.

Quid timidi estis ô exiguæ fidei.] Marc. 4. *quomodo non habetis fidem?* in Luca: *ubi est fides vestra?* Diximus antea in precatione Discipulorum multa esse laudabilia, sed multa infirmitatis indicia miscentur, peccatur enim ab Apostolis (1.) *diffidentia*, quam produnt illa: *perimus, actum est, &c.* quomodo autem perire poterat illa navis, in qua Christus jacebat? quomodo everti poterat ille cœtus, per quem divulganda erat vera Dei agnitio? cogitare debebant se in navi habere illum, qui venerat, *non ut in aquis ipse periret, sed ut in terris redemptionis munus perageret*, Hunnius. Sed pessima quæq; discipuli metuunt, minoris fermè fidei quam illi nautæ Jonæ, qui clamabant: *Quasumus Domine ne pereamus*, Act. 5. *Err hilff das wir nicht verderben!* Apostoli autem putant se jam periisse. Peccatur (2.) ab Apostolis *inscitiâ*, licet enim Christus dormiret, *in vigilem tamen ipsius divinitatem defixi esse debuissent, cogitantes eum tantam habere virtutem in dormiendo, quam in vigilando, quia virtus divina per somnum in nullo impediatur*, Lyra. *Si noverant potentem in terra, cur non credunt etiam in Mari?* Glos. Ordin. Peccarunt (3.) *impatentiâ*, ideo cum quodam murmure dicunt. *Non est tibi cura quod perimus?* q. d. an tu peribis una nobiscum? an tu te solum salvabis, nobis neglectis & pereuntibus? qualis tu Præceptor, alii sunt extra periculum & nos perimus? cum Jonæ Navarcho dicere volunt: quid dormis? non profecto stertendi tempus jam est, sed vigilandi & succurrendi rebus desperatis! Peccatur hic (4.) *intempestiva* temporis præscriptione, quod scil. Dominus juvare debeat statim & absq; mora, siquidem nisi maturè subveniat, fieri non possit, ut vel ad horulæ spacium salvi maneant. Hæc omnia meritò reprehendit Christus, nihil, ut solent qui dormiunt, somniculosè gerit, sed dicit: *Cur moto mari vestrum etiam Cor commotum est? cur concussa scapha concussa simul sint vestra pectora? cur aqua ad animam usq; insilivit? cur fidei mœnibus non estis septi? Salvatorem vobiscum habetis & periculum timeatis? Vita vobiscum est, & de morte estis solliciti? maris tumorem tremitis, ejus*
 verò

verò creatorem non attenditis? si potentem me super terram cognovistis, quare non creditis quod & in mari potens sim? Origen. hom. 6. in diversos. ¶ Observa hîc, I. an omnis timor simpliciter sit prohibitus? hîc sanè verum est illud Poetæ: *presentemq; viris intentant omnia mortem*, cur ergò non timeant in præsentissimo vitæ periculo? Resp. ex Marco v. 40. ubi *Non omnis timor prohibitus.* dicitur, quid formidulosi estis sic, vel ita, vel adeò: *Worumb send jhr dermassen furchesam.* Prohibetur itaque hâc particulâ timor nimius, quemadmodum Christianis à Paulo conceditur quidem, ut tristentur, sed non contristentur *adeò & ita* ut cæteri, qui Spem non habent, 1. Theſ. 4. v. 13. innuitur itaq; Apostolos non simpliciter timuisse, sed supra modum timuisse, Winckelm. ¶ II. Notetur fidem sua habere *Fides suos habet gradus.* incrementa & gradus, idè qui hîc *ὀλιγόπιστοι* sunt & nesciunt quem in navi habeant, illi Christo ad cælos sublato *μεγαλόπιστοι* evadunt, morbis & immundis spiritibus ipsi imperantes, unde infirmam discipulorum fidem Christus non abjicit, docens exiguam fidem etiam esse fidem, quæ crescere potest & augeri, cum Sancti eundem quidem Spiritum semper habeant, sed non idem robor Spiritûs. Audiamus itaque verbum diligenter, precemur ardentè & cum Crucigero dicamus: *Invoco te fili Dei, fide licet imbecilli, attamen fide, & Dominus manum supponet, ne labamur, Esa. 42. v. 1. Gal. 4. v. 9. Phil. 3. v. 12. &c.*

Objurgavit ventos ac mare.] Syrus: *cohibuit*, in græco apud Evangelistas omnes est verbum *ἐπιπνίω*, quod est *interminor, adhibitis minis interdico*, vel ut Chemnit. *multis verbis & clamoribus in aliquem invehor*, respondet Hebræo Gaar *אָפּוּף* quod reperitur, Psal. 106. v. 9. *in-crepuit mare Suph*, ita objurgavit Jacob Josephum ob narrata somnia, Gen. 37. v. 9. ita monet Boas meffores suos, ne increpent & duris verbis objurgent spicas legentem Ruth, c. 2. v. 16. imò Christus sic increpat malos Spiritus, quando eos expellit, Matth. 17. v. 18. Luc. 4. v. 35. &c. Marcus addit verba increpationis: *Sile & obmutesce*, Syrus vertit: *Quiesce, obtumesce tu*, & putant Bulling. esse proſopopejan, quæ barbaro & surdo elemento sensum tribuat, Chrylost. hom. 23. imperfect. oper. putat Spiritus immundos increpatos: Sed ostendere voluit hic Dominus, se esse Creatorem rerum omnium, quem *ἀλογία* etiam sentiant, & à voce *ἐπιπνίσεως* increpationis ejus fugiant, Psal. 104. v. 7. loquitur Christus cum mari ac si homo esset, quia Pelagus à Domino tam facile sedatur, quàm si imbecillis aliquis homuncio in ordinem sit redigendus, &

dus, & pulchrum est simile Dn. Chemnitii dicentis: Si pater filium suum
pad. iogo tradidisset castigandum, hic verò modum ferrare non posset, tum à pa-
ere in clamat & reprehenditur: sic ignis, grando, nix, glacies, spiritus procel-
larum sunt Dei carnisces & lictores, qui si modum excedant, tum increpat eos
atq; altissimus, &c. ¶ *Observe hic admirandam vim vocis Christi, Es ist die-*
sem H. Eren vmb ein Wort zu thun / so muß sich alles Unglück vnd Un-
gewitter legen. Sic increpata est Saulus invidia, Absolonis perfidia, Je-
sabelis malitia, Juliani & aliorum truculentia, ut sic tota historica Ec-
clesiastica huc referri posset: sile & obmutescere, Auff diß Wort muß
Pharao erschaffen / Dicanor muß den Kopf verlieren / Herodem freßet
die Käuse / Julianus gibt gewonnen / Ario reißt der Bauch aus / Nestor
Zunge verfaulet / Scrinthum erschlägt die Bad. Stube / Lucianum freß-
sen die Hunde / &c.

Et facta est tranquillitas magna.] *De vento magno & tem-*
pestate magna, fit tranquillitas magna, decet enim hunc magnum magna & mi-
randa facere, magna potestas, hinc de magna tempestate magna fit tranquilli-
tas, Origen. in græcò est θαλήνη q. θαλάνη à θαλάω rideo, notatur se-
renitas, quasi omnia sereno vultu riserint, das Wetter lachete gleichsam /
& siebat serenitas non paulatim vel successivè (ut aliàs cessante licet
vento, fluctus tamen aquas aliquandiu movent & concutiunt) sed su-
bito & statim, Chrysost. addit rationem, quia barbarum maris Elementum
veterem recognoscebat vocem & antiqui recordabatur præcepti: Congregentur
aqua in unum locum, & appareat arida. Scribit Suidas, apud Corinthios
fuisse familiam, quæ potuerit ventos sopire, unde dicti fuerint: ἀνεμο-
ποιῶν, Ventisopii hæc familia magnæ fuit autoritatis, potissimum apud
Nautas, sicut hodiequæ de nonnullis in extremis Borussiz finibus dici-
tur, quod ventos navigantibus vel lenes vel vehementes pecuniâ ven-
dere audeant, sed quanta in autoritate meritò esse apud omnes debet
ille, cui militat orbis & æther. ¶ Observa solum Christum facilimè
efficere posse, ut post nubila phœbus sequatur, Tob. 2. v. 22. Sic hoc lo-
cò tempestatem magnam sequitur serenitas magna, sic Jacobi mæro-
rem Josephi sequitur gloria: sic Davidis exilium & persecutionem se-
quitur corona: sic Jobi ulcera felicitas gemina sequitur: Tobiaz cœ-
citatem visus & prosperitas; Darumb perfer & obdura, duff dich quæ
Gesell / laß vbergan / das Wetter wil sein Willen han / tandem magna se-
renitas sequetur.

Homines verò mirabantur, &c.] Parum refert, an hic Apostolos an alios Christi comites intelligas, Apostoli timent ob fidei suæ exilitatem, memores illius: *talem fidem in Israel non inveni, admirantur* ob summam Christi majestatem, *mirantur hominem dormientem, mirantur Deum imperantem, mirantur creaturam obtemperantem*, Chrysoft. Dicunt autem (1.) *Qualis hic? ποῦτος, qualis, quantus, cujus?* h. e. quàm fortis, quàm potens, quàm magnus? *Somnus, statura, navigium hominem ipsum declarat, at maris tanta subito facta tranquillitas Deum exclamat*, Origen. Addunt (2.) discipuli Christo obedire mare & ventos, *ὑπακούω* subaudio, subausculto, *morem gero promptissimè* sicut discipulus Præceptoris, & notandum, quod in omnibus Evangelistis additur particula admirationem augens ἰσχυρῶς, *qualis hic? Quia & venti, &c. quasi dicant: Vidimus hæcenus Christo fuisse obedientes & dæmones, & morbos, sed jam ἀλογα illa & venti & mare illi sunt subjecti. Potest etiam esse, ut spectatores hodierni miraculi, hac quæstione, respexerint ad varias V. T. historias, placarat enim Dominus Mare, non baculo ut Moses, non Arcâ, ut Josua, non pallio, ut Elias, non precibus, ut Elisa, sed solo nutu, Theophyl. idè quærent: Quis, qualis, quantus? & nos respondemus: Mirabilis Dominus, quia sanctos suos ducit mirabiliter: clemens Dominus, quia infirmos fide non rejicit: potens Dominus, quia solo verbo fluctus compefcit.* ¶ Ceterum ô homo, considera, annon stupore & admiratione summa dignum sit, quod omnes etiam irracionales creaturæ Creatori suo obediunt, Tu autem solus id non facis, ad Domini nutum ventus filet, mare quiescit, sol immotus stat, petra fundit aquam, &c. sed tu à peccatis nec quiescis, nec in pietate proficis, annon sanguineis guttis hoc erat deplorandum? concludamus:

*Ab irracionales
racionales
discant obedien-
tiam.*

*Nate Dei, fluctus pelagi compefce furentes,
Imminet in cymbam multa procella tuam,
Te quasi sopito jam mergi penè videtur,
Sed vigila & parvum, magne, tuere gregem
Vt tibi pertexat gratis præconia verbis,
Et tua perpetuâ nomina laude canat,
Aurâ tonet, sonet unda, minis fremat orbis & orcus,
Tu tamen insertos nos tibi, Christe, te ges.*